

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ ARASINDAKİ YERİ: MUKAYESELİ ANALİZ

Prof. Dr. Vildan SERİN*

Mesut YILMAZ**

I. GİRİŞ

Danimarka' nın Kopenhag ve Hollanda' nın Maastricht şehirlerinin adlarıyla anılan kriterlerin yerine getirilmesini , Avrupa Birliği tam üyelik için ön şart olarak aramaktadır. Kopenhag' dan sonra , Madrid, Cannes, Lüksemburg Zirvelerinde geliştirilen ve Avrupa Birliği, "Gündem 2000" raporuyla daha da olgun hale getirilen giriş şartları aday ülkelerin önüne üç aşamalı baraj olarak sunulmaktadır. Türkiye' de diğer aday ülkeler gibi siyasal ölçütleri, ekonomik ölçütleri ve müktesebata uyumu sağlamakla sorumlu tutulmaktadır

Bununla beraber Türkiye'nin Avrupa Birliğine (AB) tam üyelik koşulları genellikle Kopenhag Ölçütleri çerçevesinde tartışılmakta , Maastricht Ölçütleri¹ ikinci plana atılmaktadır. Kopenhag'da yapılan Avrupa Birliği Zirvesi'nde toplanan AB üyeleri demokrasi, insan hakları ve azınlıklarla ilgili ölçütleri belirlemişlerdir. Bunlar, demokratik olmayan Doğu Avrupa Ülkeleri için geliştirilmiş herkese kendi dil ve

*Fatih Üniversitesi, İİBF, Ekonomi Bölümü Öğretim Üyesi *

*Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

¹ 9-10 Aralık 1991 tarihinde imzalanmış ve 1 Ocak 1993 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Maastricht Anlaşması 'nda Ekonomik ve Parasal Birliğin aşamaları, bu süreçte izlenecek ekonomik ve parasal politikalar ile bunların gerektirdiği kurumsal değişiklikler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme çerçevesinde Ekonomik ve Parasal Birliğin son aşamasına geçiş öncesinde, üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesini teminen bazı makro büyüklükler açısından yaklaşma kriterleri tespit edilmiş ve bunlara uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar belirlenmiştir.

kültürünü serbestçe geliştirme hakkının tanınması , fikrin suç olmaktan çıkarılması, örgütlenme özgürlüğü, idam cezasının kaldırılması gibi ölçütlerdir. Ancak Türkiye'nin tam üyeliği söz konusu olduğunda, sürekli olarak Kopenhag Ölçütleri gündeme gelmektedir.²

1997 yılında Lüksemburg zirvesinde AB dışında bırakılan Türkiye' ye iki yıl sonra tekrar 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi ile adaylık statüsü verilmiştir. Bunun üzerine Türkiye Katılım Ortaklığı belgesini Mart 2001 tarihinde ve 19 Mart 2001 tarihinde de Ulusal Programı yayınlamıştır. Böylece Türkiye bu programla kısa ve orta vadede AB' nin istediği düzenlemeleri gerçekleştireceğine dair bir taahhüde girmiştir. 3 Ekim 2001 tarihinde, Türkiye 34 maddelik bir Anayasa değişikliği yapmıştır. Bu Anayasa değişikliklerinin hızla uygulamaya geçirilebilmesi içinde 2002 yılı Ağustos ayında Uyum Yasaları çıkartılmıştır. Anayasa değişiklikleri, IMF ve Dünya Bankası , Yeni Medeni Kanun, Reform Paketleri, Uyum Yasalar , Olağanüstü Halin kaldırılması IMF ve Dünya Bankası tarafından desteklenen ekonomik programın devam etmesi, Avrupa Birliği İlerleme programlarında olumlu gelişmeler olarak ifade edilmektedir.³

2. EKONOMİK ÖLÇÜTLER AÇISINDAN TÜRKİYENİN AB İÇİNDEKİ DURUMU

Avrupa Birliğine üye ülkelerin Ekonomik-Parasal Birlik içinde EURO alanına katılabilmek için yerine getirmeleri gereken ekonomik kriterler 1991 tarihinde

² Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi'ne taraf olunması, dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı, Türkiye' ye 1987 yılında verildi. Ayrıca Avrupa Konseyi'nin, Ulusal Azınlıkların Korunması Hakkındaki Çerçeve Sözleşmesi Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde 1993 yılında kabul edildi.

³ Progressive Report,2004 http://europa.eu.int/comm/economy_finance/enlargement

imzalanan, 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile kabul edilmiştir. Tam üyelik ve ekonomik ölçütlerde, Maastricht kriterleri esas alınmakla birlikte, Avrupa Birliği bunu tek başına yeterli görmemektedir.. Bu oluşturulsa bile, Avrupa Birliği tam üyesi olduktan sonra , ülkelerden rekabet edebilme gücü aranmaktadır. Bunun için, fiziksel, beşeri altyapının geliştirilmesi, AR-GE çalışmalarına, araştırmaya ve geliştirmeye imkan ayrılması istenmektedir. Bu şartlar sağlanmazsa Avrupalı büyük şirketler yeni üye ülke ekonomilerine zarar verebilirler.

Maastricht Anlaşması'nda tespit edilmiş ekonomik kriterler şunlardır: Toplulukta en düşük enflasyona sahip (en iyi performans gösteren) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalaması ile, ilgili üye ülke enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir. Üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı %60'ı geçmemelidir. Üye ülke bütçe açığının GSYİH'sına oranı %3'ü geçmemelidir. Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmamalıdır. Son 2 yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmiş olmamalıdır. Üye devletlerin para birimleri diğer Avrupa paraları karşısında yeterince istikrarlı olmalıdır. Üye devletler devalüasyonlar olmaksızın Avrupa Para Sisteminin döviz kurları mekanizmasında öngörülen normal dalgalanma marjlarına uymalıdır.

Bu çalışmada yukarıda sayılan Maastricht kriterlerinden enflasyon, kamu borç miktarı yüzdesi (Kamu Açığı / GSYİH), kamu bütçe açığı yüzdesi (Bütçe Açığı / GSYİH) alınarak bunlara büyüme hızları (1995=100) dahil edilmiştir. Yukarıda belirtilen seçilmiş göstergeler çerçevesinde Türkiye'nin durumu AB üyesi 6 ülke (Almanya, Fransa, Yunanistan, İtalya, İngiltere, Belçika) ve AB' ye yeni üye 10 ülke (Litvanya, Slovenya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Estonya, Letonya, Malta, Slovakya, ve aday ülke Bulgaristan) ile karşılaştırılacaktır. Türkiye' nin

ekonomik göstergeleri , yukarıda belirtilen AB ülkelerinin ekonomik göstergeleriyle mukayese edilerek Türkiye' nin AB' ye tam üyeliği değerlendirilecektir.

2.1. ENFLASYON

Parasal disiplin için üye ülkelerin enflasyon oranı, en düşük enflasyon oranına sahip üç üye devletin ortalama enflasyon oranını %1,5' ten fazla aşmamalıdır. ⁴ Oranların hesaplanmasında TÜFE baz alınmaktadır.

Bu kriter için 2000 yılında hesaplanan referans değeri (1,5+1,2) %2,7'dir. AB üyesi 15 ülkenin enflasyon oran ortalaması %1,9 ve Türkiye'nin % 45,7' dir. Türkiye'nin rakamları düzenli bir azalma ile 2002' de %26 ve 2003' de %18,4 olarak gerçekleşmiştir. Merkez Bankası' nın Mayıs 2004 enflasyonunu % 8,9 olarak açıklanmasından sonra 2004 yılı enflasyon hedefinin % 12' nin altında gerçekleşmesi mümkün görünmektedir Kasım 2000 Likidite Krizi ve Şubat 2001 Finans Krizi sonrası IMF destekli bir Ekonomik İstikrar Programına ek olarak, ekonomi yönetiminde politik müdahaleleri asgari düzeye indirebilmek için BDDK ve Kamu İhaleleri Üst Kurulu gibi 10 Üst Kurul kurulmuş, ilaveten, Bankalar Kanunu, Hazinesin İç Borçlanma Kanunu ve Merkez Bankası'nın bağımsızlığı yasası gibi kurumların özerkliğinin ve Türkiye'de siyasi istikrarın sağlanmasının müspet etkileri, ayrıca Ekonomik Programda mali disipline uyulmasının piyasalara güven vermesi sonucu Türk ekonomisi düzlüğe çıkmak üzeredir. Enflasyon da her ne kadar referans değerinin üzerinde ise de 2000 yılından beri görülen azalma trendi de dikkate alındığında gelecek için iyimser bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Şu anda AB üyesi olan Romanya' nın enflasyon oranı da % 15.3 ile referans

⁴Bkz. Council&Commission of the European Communities, Treaty on European Union N1759/60, Title 2-Article G-Article 109j.

değerlerinin çok **üstündedir**. Ayrıca Yunanistan, Macaristan Latvia, Slovakya ve Slovenya da da enflasyon oranı, referans değeri olan 2,7 nin üstündedir.

Tablo 1: Enflasyon (TÜFE) (2000-2003)

	2000	2001	2002	2003
<i>Referans Değeri *</i>	2,7	3,0	2,7	2,5
<i>EU(15 ülke)</i>	1,9	2,2	2,1	2
<i>EU(25 ülke)</i>	2,4	2,5	2,1	2
TÜRKİYE	45,7	34,1	26	18,4
<i>Almanya</i>	1,4	1,9	1,3	1
<i>Fransa</i>	1,8	1,8	1,9	2,2
<i>Yunanistan</i>	2,9	3,7	3,9	3,4
<i>İtalya</i>	2,6	2,3	2,6	2,8
<i>Belçika</i>	2,7	2,4	1,6	1,5
<i>İngiltere</i>	0,8	1,2	1,3	1,4
<i>Çekoslovakya</i>	3,9	4,5	1,4	-0,1
<i>Estonya</i>	3,9	5,6	3,6	1,4
<i>Macaristan</i>	10	9,1	5,2	4,7
<i>Letonya</i>	2,6	2,5	2	2,9
<i>Litvanya</i>	0,9	1,3	0,4	-1,1
<i>Polonya</i>	10,1	5,3	1,9	0,7
<i>Romanya</i>	45,7	34,5	22,5	15,3
<i>Slovakya</i>	12,2	7,2	3,5	8,5
<i>Slovenya</i>	8,9	8,6	7,5	5,7
<i>Bulgaristan</i>	10,3	7,4	5,8	2,3
<i>Amerika</i>	3,4	2,8	1,6	2,3

***Referans değeri hesaplaması: 2,7% (= 1,2% + 1,5%)**

Kaynak; <http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/queen/index.html>

Önce siyasi ölçütleri yerine getiren ülkelerle müzakere sürecine başlayan, AB adaylık üzerinde müzakereleri yürütürken o sırada, ekonomik ölçütler ve Müktesebat ölçütlerini yerine getirip getirmediklerini ilerleme raporları ile takip

etmektedir. Ancak uygulamada çifte standart görülmekte , bazı yeni üyeler Katılım Anlaşması yaptıktan sonra bile bu kriterleri sağlamaları için zaman tanınmaktadır.

2.2. BÜTÇE AÇIĞI

Üye ülkelerin bütçe açığının GSYİH deki payı %3'ünü aşmama mali kriter olarak belirlenmiştir. Bu kriter ekonomik ve parasal birliğin tamamlanması için önemlidir. Aşırı bütçe açığının tanımı 'Kamu kesimi açıklarının GSYİH' ye oranı %3' ü geçemez' şeklinde yapılmıştır. Bu açıdan 2003 yılı değerleri incelendiğinde, Çekoslovakya %- 12.9 ile referans değerinden en çok sapma gösteren ülkedir. Türkiye (%-8.8), Macaristan (% -5.9) Fransa (%-4.1) , Polonya(-%4.1). Slovakya (%-3.6), Almanya (%-3.9) İngiltere (%-3.2) , Yunanistan (%-3.2) bu referans değerini aşmıştır. Ancak bu kriter için belirli bir esneme gözönüne alınmıştır. Bu konuda yetkili komisyonlar kriterlere uyum veya sapma hususunda Parasal komisyon raporuna dayanarak bir bütçe açığı olduğu kanısına varılırsa, durumun düzeltilmesi konusunda üye ülkeye tavsiyede bulunurlar. Ekonomik ve parasal birlik için Bakanlar Konseyi' inden 'aşırı' bütçe açığı ikazının alınmaması gereklidir.⁵

Tablo 2: Bütçe Açığı / GSYİH (2000-2003)

	2000	2001	2002	2003
<i>Referans Değeri *</i>	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0
<i>EU(15 ülke)</i>	1	-1	-2	-2,6
<i>EU(25 ülke)</i>	0,8	-1,1	-2,1	-2,8
TÜRKİYE	-6,1	-29,8	-12,6	-8,8
<i>Almanya</i>	1,3	-2,8	-3,5	-3,9
Fransa	-1,4	-1,5	-3,2	-4,1
<i>Yunanistan</i>	-2	-1,4	-1,4	-3,2

⁵Acar, İbrahim Atilla, 'Gelişmiş Ülke Ekonomilerinde Borçlanmanın Sonu: Maastricht Kriterleri Örneği' Ankara Üniv. Avrupa Toplulukları Araştırma merkezi, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, yıl 2003 sayı 2/4

İtalya	-0,6	-2,6	-2,3	-2,4
Belçika	0,2	0,5	0,1	0,3
İngiltere	3,8	0,7	-1,6	-3,2
Çekoslovakya	-4,5	-6,4	-6,4	-12,9
Estonya	-0,3	0,3	1,8	2,6
Macaristan	-3	-4,4	-9,3	-5,9
Letonya	-2,7	-1,6	-2,7	-1,8
Litvanya	-2,6	-2,1	-1,6	-1,7
Polonya	-1,8	-3,5	-3,6	-4,1
Romanya	-4,4	-3,5	-2	-2
Slovakya	-12,3	-6	-5,7	-3,6
Slovenya	-3	-2,7	-1,9	-1,8
Bulgaristan	-0,5	0,2	-0,8	-0,1
Amerika	1,4	-0,5	-3,4	-4,9

Kaynak: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/queen/index.html>

AB' nin geleceğine ilişkin 2002 yılı Eylül ayında yapılan toplantıda ekonomik ve parasal birlik için Maastricht kriterlerinin önemi vurgulanmıştır. Bu toplantıda Avrupa düzeyinde kabul edilmiş yönlendirici ilkelere uygun olmayan gelişmeler yaşanması halinde komisyonun ilgili ülkeye doğrudan tavsiyede bulunması bir tür 'erken uyarı sistemi' olarak kabul edilmiştir.

2.3. KAMU BORÇLARI

Kamu kesiminin finansmanı gereği, yeterli tasarrufa sahip olmayan ülkeler sürekli borçlanmak zorundadırlar. Bütçe açıklarının artması kamu borçlarının büyümesi ise enflasyonu olumsuz etkilemektedir. Dünya bankası ve IMF tarafından kabul edilen 'Çok Borçlu Ülke' tanımı için dört kriter belirlenmiş ve bunlardan üçünün belirli bir seviyeyi aşması durumunda o ülkenin çok borçlu ülke olduğu tesbiti yapılmaktadır. Bu göstergeler; ⁶ toplam borç / GSYİH, toplam borç / ihracat, borç servisi / ihracat, faiz servisi / ihracat oranlarıdır. Bunlardan toplam borç / GSYİH rasyosu genellikle bir ülkenin kredibilitesinin ölçülmesinde kullanıldığı gibi, risk ve borç yükü analizlerinde de genel bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Dünya bankası ve IMF tarafından kabul edilen, toplam borç / GSYİH oranı %30-50 arasında ise, ülke orta derecede borçlu, %50' yi aşması halinde ise, çok borçlu ülke olarak kabul edilmektedir.⁷

AB ülkelerinde mali disiplini sağlamak amacıyla, geliştirilen Maastricht kriterlerine göre üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı %60'ı geçmemelidir. Bu oran 2000 yılı AB ülkeleri ortalaması % 64' olarak gerçekleşmiştir. Dış kamu borçlarının amacı devlete gelir sağlamak ve dış ticaret açığını kapatmaktır. Dış borç alındığı zaman, GSMH' da artış yapar, (anapara +faiz) veya belirli bir süre için sadece faiz servisinde ise, ülkeden dışarıya bir kaynak aktarımı olduğu için GSMH' da bir azalış yaratır. Dış borçların ödenmesi ülkenin ihracat gelirine ve turizm gelirlerine bağlıdır.

⁶Saadet Deniz, 'Dış Borç Sorunu ve Borç Stratejisinde Son Gelişmeler', Hazine ve Ticaret Dergisi Yıl. 1990 sayı. 1

⁷ Dünden Bugüne Dış Borçlarımız, Evgin.Tülay, Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Araştırma ve İnceleme Dizisi 26, Haziran 2000

Bu nedenle dış borçlanma yoluyla sağlanan kaynakların rekabet gücü yüksek, verimli, ülkeye döviz girişi sağlayıcı alanlara yönlendirilmesi gerekmektedir.

Kamu borç miktarının büyümesi ve reel faizlerin artışı, faiz ödemelerinin bütçe harcamaları içindeki payının giderek yükselmesine ve sonuç olarak bütçe açıklarının artmasına neden olmaktadır.

Türkiye de 2000 yılı için Kamu Borç miktarının GSYİH oranı % 57,4 olarak gerçekleşmiş ve bir sonraki yıl %105,2 lik bir değere ulaşmıştır. Bu değer 2002 yılında % 94,3' e 2003'de ise %87,4 e inmiştir. Bu oranlar 2000 yılında AB ülkelerinden İtalya' da %106,2, Belçika' da %111,2, Yunanistan' da %106.2 olarak aday Türkiye 'nin %57,4 lük değerinin çok üstünde gerçekleşmiştir. Tablo 3' deki AB üyesi ülkelerden Yunanistan, Belçika ve İtalya kamu borçları milli gelirine denk veya aşan üç ülkedir. Bu ülkeler 1990'lardan bu yana bu oranı devam ettirmektedirler. Bazı yıllar Maastricht kriterlerinin iki katına ulaşan kamu borçlanma oranları ile EURO bölgesinde ortalamayı yükseltmektedirler. Bu üç ülke özellikle AB'nin ilk üyelerinden Belçika 1990'lardaki GSMH' nin % 130 'una ulaşan borç yükünü 2003 yılında % 105'e çekebilmiştir.⁸ Aday ülkelerden Çekoslavakya' nın 2000 yılı kamu borç miktarı %18,2 iken 2003 yılında iki kat artarak %37,6 ya çıkmış ve aynı dönemlerdeki bütçe açığı rakamlarında %4,5' den yaklaşık 3 kat artarak %12,9' a yükselmiştir.

Tablo 3: Kamu Kesim Toplam Borç Stok/ GSYİH (2000-2003)

	2000	2001	2002	2003
Referans Değeri*	60.0	60.0	60.0	60.0

8 V. Tanzi &L. Schuknecht, "Kamu Ekonomisinin Yeniden Yapılanması: Son Yıllara İlişkin Bir Değerlendirme" çev.M. Sakal. DEÜ, İİBF Dergisi, C.14, S.1, Yıl 1999

<i>EU(15 Ülke)</i>	64	63,2	62,6	64,2
EU(25 ülke)	62,9	62,1	61,5	63,2
TÜRKİYE	57,4	105,2	94,3	87,4
<i>Almanya</i>	60,2	59,4	60,8	64,2
Fransa	57,2	56,8	58,8	63,7
<i>Yunanistan</i>	106,2	106,9	104,7	103
İtalya	111,2	110,6	108	106,2
Belçika	109,1	108,1	105,8	100,5
<i>İngiltere</i>	42,1	38,9	38,5	39,8
<i>Çekoslavakya</i>	18,2	25,2	28,9	37,6
Estonya	5	4,7	5,7	5,8
<i>Macaristan</i>	55,4	53,4	57,1	59
Letonya	13,9	16,2	15,5	15,6
<i>Litvanya</i>	24,3	23,4	22,8	21,9
Polonya	36,6	36,7	41,2	45,4
<i>Romanya</i>	23,9	23,2	23,3	21,8
Slovakya	49,9	48,7	43,3	42,8
<i>Slovenya</i>	26,7	26,9	27,8	27,1
Bulgaristan	73,6	66,9	53,2	46,2
Amerika	58,8	58,6	60,6	63,1

Kaynak: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/queen/index.html>

Bu çerçevede dinamik Türkiye ekonomisi krizlere olan hassasiyeti ile inişli çıkışlı bir grafik ile 2000 yılındaki % 57,4' oranı Şubat krizinin yer aldığı 2001 yılında %105,2 ye çıkmış ve 2002' de % 94,3'e ve 2003' e ise %87,4 seviyelerine inmiştir.

2003 yılı değerlerine baktığımızda Türkiye % 103'lük Yunanistan, % 106,2'lik İtalya'nın önünde ve % 64,2 lik Almanya ile % 63,7'lik Fransa'nın arkasında yerini almıştır. İncelediğimiz AB üyesi ülkelerin, bu ülkelere üyelik sonrasında aktarılan AB fonlarına rağmen gerekli kriterleri yerine getirememeleri dikkate alınarak Türkiye ye birde bu gözle bakılmalıdır.

Borçlanma yoluyla sağlanan bu ek artış, sermaye birikim oranını yükseltir. Büyüyen sermaye birikim oranı, yatırımları ve dolayısıyla büyüme oranını yükseltir. Bu zincirleme yükseliş, çarpan yoluyla ulusal geliri ve dolayısıyla bireylerin ellerine geçen geliri yükseltir. Çarpan dolayısıyla ortaya çıkan gelir artışlarının sunum yetersizlikleri nedeni ile enflasyona yol açmaması için, dış borçlarla sağlanan kaynakların bir bölümü yurt içinde talebi artan malların ithali amacıyla kullanılabilir.

2.4. EKONOMİK BÜYÜME

AB' ne özellikle ekonomik ve parasal birliğe üye olmada ön şart olarak aranmamakla birlikte, ekonominin potansiyel kapasitesini göstermesi bakımından önemli olan ekonomik büyüme, bu analize dahil edilmiştir. 2000 yılında AB ne dahil 15 üye ülkenin ortalama büyüme hızları %3.5 iken, bu değer 2001 ' de %1.6 ya, 2002 yılında %1 e, 2003 yılında da %0.7 ye düşmüştür. Yeni 10 ülkenin dahil edildiğinde , bu ortalama oran 2003 yılı için %0.8' e yükselmiştir. AB' nin ekonomik büyümesindeki bu azalış, geleceğe yönelik önemli bir sinyaldir. Yeni ülkeler arasında en hızlı büyüyen ülkelerden biri de Litvanya' dır.(%9). Livanya' yı Macaristan izlemektedir, 2003 yılında % 7.5 lik bir ekonomik büyüme görülmüştür. Estonya da büyüme potansiyelinde olan bir ülkedir. 2003 yılında % 5.1 büyümesine rağmen, 2000 yılından itibaren azalma trendine girmiştir. Estonya ya' yı % 4.9' luk büyüme oranı ile Romanya , % 4.3' lük büyüme oranı ile de Yunanistan' da izlemektedir. Özellikle eski doğu bloku ülkeleri, rejim değişikliği ile birlikte gelen büyük miktarlarda doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile hızla büyümektedirler. 2000 yılında % 2.9 büyüyen Almanya daralmaya 2001 yılında da devam ederek, 50.8 ' e düşmüş, ve 2003 de %- 0.8lik bir küçülme yaşamıştır. Fransa da daralma sürecine girmiştir, 2000 yılında % 3.8 olan ekonomik büyümesi Tablo 4 ' de

görüldüğü , gibi azalma trendine girerek,2003 yılında %0.5' e düşmüştür. İtalya ve Belçika' da ekonomik küçülme trendi içindedir. İtalya' da 2000 yılında % 3 olan ekonomik büyüme , azalarak, 2003 yılında % 0.3 e düşerken, Belçikada aynı dönemde, % 3.8 den % **1,1** e düşmüştür.

Tablo 4: GSYİH Büyüme hızı (1995-100) (2000-2003)

	2000	2001	2002	2003
<i>Referans Değeri*</i>				
<i>EU(15 ülke)</i>	3,5	1,6	1	0,7
<i>EU(25 ülke)</i>	3,6	1,7	1,1	0,8
TÜRKİYE	7,4	-7,5	7,8	5,8
<i>Almanya</i>	2,9	0,8	0,2	-0,1
Fransa	3,8	2,1	1,2	0,5
<i>Yunanistan</i>	4,4	4	3,9	4,3
İtalya	3	1,8	0,4	0,3
Belçika	3,8	0,6	0,7	1,1
<i>İngiltere</i>	3,8	2,1	1,6	2,2
<i>Çekoslavakya</i>	3,3	3,1	2	2,9
Estonya	7,8	6,4	7,2	5,1
<i>Macaristan</i>	5,2	3,8	3,5	2,9
Letonya	6,9	8	6,4	7,5
<i>Litvanya</i>	3,9	6,4	6,8	9
Polonya	4	1	1,4	3,8
<i>Romanya</i>	2,1	5,7	5	4,9
Slovakya	2	3,8	4,4	4,2
<i>Slovenya</i>	3,9	2,7	3,4	2,3
Bulgaristan	5,4	4,1	4,9	4,3
Amerika	3,7	0,5	2,2	3,1

Kaynak: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/queen/index.html>

Türkiye ekonomisi ise 2001 yılında yaşadığı büyük kriz hariç tutulursa çok yüksek bir büyüme hızına sahiptir, 2003 yılında % 5.8 olan ekonomik büyüme oranı

ekonomik ve siyasi istikrarla birlikte hızla artmaya devam etmektedir. 2004 yılının ilk üç ayında % 12 .4 ye ulaşarak, Çini de geçmiştir". Türkiye' de büyümeyi hızlandıran en önemli faktör ticarete yaşanan büyümedir, (%16.3) ikinci olarak da sanayideki büyüme (%10.3) olmuştur. Bu durumda 2004 yılında ekonomik büyüme oranı, %5'lik hedefin çok üstüne çıkacak gibi görünmektedir.

SONUÇ

1957'de altılar tarafından kurulan AB'nin bugün 25 ülkeli ve hala genişleme eğiliminde olan dinamik yapısı bir taraftan da ekonomik ve parasal birlik içinde derinleşmektedir. Maastricht ve ardından kabul edilen Amsterdam kriterleri çerçevesinde tek para ve tek merkez bankası uygulamalarını başlatarak yerel politikalarından vazgeçen AB , aday ülkelerden de bu kriterleri yerine getirmesini istemektedir. Türkiye ise Avrupa birliği konusundaki tercihini 42 yıl önce Ortaklık başvurusu ile ortaya koymuştur. Türkiye hiç bir ülkeye uygulanmayan Gümrük Birliği sürecini de kabul etmesine karşılık, diğer aday ülkelerden daha avantajsız ve olumsuz bir konumda farklı bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Doğu Avrupa ülkeleri için geliştirilen , Kopenhag kriterlerini yerine getirmesi Türkiye' den istenirken, ekonomik dönüşüm kriterleri ikinci plana atılmıştır.

Bu çalışmanın amacı parasal disiplini ifade eden, enflasyon ile mali disiplini gösteren kamu borçlan ve bütçe açığı ve ekonomik potansiyeli gösteren ekonomik büyüme göstergeleriyle seçilmiş AB üye ülkelerinin ve Türkiye' nin ekonomik göstergelerinin mukayeseli olarak analiz ederek, Türkiye' nin AB' ye tam üyelik sürecini irdelemektir.

Türkiye'nin temel ekonomik göstergeleri enflasyon hariç, referans aralıkları içindedir veya yakınındadır. Enflasyon ise düşme seyrindedir.

⁹ Orhan Karaca, "Ekonomideki Büyüme Ticaret Sürükledi", Ekonomist, Temmuz 2004, s.30

Parasal disiplini ifade eden enflasyon için 2003 yılına ait AB ülkeleri hesaplanan referans değeri %2,7 olmasına rağmen Türkiye için bu değer 2003 yılında %18,4 olarak gerçekleşmiştir. Merkez Bankası'nın Mayıs 2004 enflasyonunu % 8,9 olarak açıklanmasından sonra 2004 yılı enflasyon hedefinin % 12' nin altında gerçekleşmesi mümkün görünmektedir. Türkiyede Mayıs 2001 yılında dalgalı kur rejimi ile uygulanmaya başlanan istikrar programı olumlu sonuçlarını vermiş ve istikrar, güven sağlanmıştır. Bu çerçevede TL' ye geri dönüş hızlanmış ve TL ile dövize borçlanma faiz oranları düşmektedir. Büyüme ve ihracattaki gelişmeler olumlu seyretmektedir. Kamu kesimi borçlanma gereği düşmektedir. Para ikamesinde yaşanan ters dönüş nedeni ile TL 2002 yılından bu yana değer kazanmıştır. Bütün bunlar enflasyonun Türkiye' de düşme sürecine girdiğini göstermektedir. Referans değeri olan %2.7 yi, % 15, 3 ile aşan Romanya AB' ne dahil edilirken Türkiye' nin dışarda bırakılması da çifte standart uygulamalarının bir göstergesidir.

Bütçe açığının GSYİH içindeki payı ise referans değeri olarak -%3 olması gerekirken, Çekoslovakya, Almanya, Fransa, Yunanistan, Macaristan, Polonya, Slovakya, İngiltere bu değerleri aşmıştır. Özellikle, -% 12.9 'luk rasyosu ile Çekoslovakya AB' ne dahil edilirken, Türkiye - % 8.8 oranı ile tam üyelik müzakerelerine dahil edilmemiştir.

Dönüşüm kriterlerin amacı hükümetlerin Merkez Bankası avans imkanı daraltmakta, bu kaynaktan kolay finansman sağlamayı sınırlandırmaktır. Bütçe açıklarının kontrolü ve kamu borçlanmasına ilişkin programlar yasal düzenleme olarak uygulamaya konulmaktadır. Bütçeler açıklık esasına dayanmakta "bilgi vermek" zorunlu hale getirilmektedir. Bütçe uygulamalarında da bir yıllık dönemler yeterli olmamakta bütçelerin çoklu yıllara göre düzenlenmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda, Türkiye' nin aranan referans değerlerine, enflasyon hariç uyması sevindiricidir. 2004 yılının ilk üç ayında büyüme Türkiye' de % 12 ,4 ye ulaşarak,

Çini de geçmiştir . Türkiye' de büyümeyi hızlandıran en önemli faktör ticarete yaşanan büyümedir, (%16.3) ikinci olarak da sanayideki büyüme (%16.3) olmuştur. Bu durumda 2004 yılında ekonomik büyüme oranı ,%5'lik hedefin çok üstüne çıkacak gibi görünmektedir. Özellikle enflasyonun da düşme eğilimine girdiği ve büyüyen ekonomisi ile Türkiye dinamik bir yapıya sahiptir. Sonuç olarak Türkiye yeni üye olan AB üyelerinin çoğundan ekonomik dönüşüm kriterleri bakımından daha iyi bir konumda olduğu halde , diğer aday ülkelere tanınan eşit hakların tanınması AB' Türkiye' ye karşı uyguladığı çifte standartların en önemlilerindedir. AB ülkelerinin de Türkiye' nin dinamik yapısını dikkate alarak tam üyelik müzakere tarihini vermesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Council&Commision of the European Communities, Treaty on European Union
N1759/60, Title 2-Article G-Article 109j.

¹⁰ Orhan Karaca, "Ekonomideki Büyümeyi Ticaret Sürükledi", Ekonomist, Temmuz 2004, s.30

Dış Borç Sorunu ve Borç Stratejisinde Son Gelişmeler, Deniz. Saadet, Hazine ve Ticaret Dergisi, 1990 sayı. 1

Gelişmiş Ülke Ekonomilerinde Borçlanmanın Sonu: Maastricht Kriterleri Örneği, Acar. İbrahim Atilla, Ankara Üniv. Avrupa Toplulukları Araştırma merkezi, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 2003 sayı 2/4

Amsterdam Anlaşması, çev. Cenk Bolayırılı. İKV yayınları, 1998

Kamu Ekonomisinin Yeniden Yapılanması: Son Yıllara İlişkin Bir Değerlendirme, V. Tanzi-L. Schuknecht, çev.M. Sakal. DEÜ, İİBF Dergisi, 1999 c.14, sayı.1

Progressive Report,2004 http://europa.eu.int/comm/economy_finance/enlargement

<http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/queen/index.html>

2003 Yıllık Ekonomik Rapor, Maliye Bakanlığı, 2004

Para Politikası Raporu Nisan 2003, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, ISSN 1303-3492

Dünden Bugüne Dış Borçlarımız, Evgin.Tülay, Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Araştırma ve İnceleme Dizisi 26, Haziran 2000

Ekonomideki Büyüme yi Ticaret Sürükledi, Karaca. Orhan, Ekonomist, Temmuz 2004, s.30